

این است اصول دستخط تابعیت که تاکنون در وزارت خارجه مجراست و نظر باینکه وزارت مزبوره لازم می دانست که قانون تابعیت از مجلس شورای ملی بگذرد در تاریخ ۲ اردی بهشت ۱۳۰۴ بدوره پنجم تقنینیه لایحه آنرا تقدیم نمود ولی قبل از اینکه لایحه مزبوره تصویب مجلس برسد دوره پنجم تقنینیه خاتمه یافت

آینده نفت

بقلم آقای اویسی

- ۲ -

در مقاله گذشته اهمیت نفت و مصرف دائم الزامات آنرا تشریح نموده و معلوم داشتیم که بواسطه محدود بودن مخزن زبرزمینی نفت دنیا و تاثیرات مهمی که این ماده در حیات اقتصادی و اجتماعی ملل دارد - دول بیدار دنیا در سر تولید نفت و تحصیل اراضی نفت خیز چگونه با یکدیگر رقابت نموده و بالاخره کار صنعت و تجارت نفت بجائی نرسید که از سال ۱۲۹۸ ببعد بطلی که ذکر شد - میتوان گفت که نسبت بان « دوره رقابت » سپری و یک « دوره کشمکش و جدال آشکارا » و یا « دوره مبارزه » شروع شده است.

در این دوره رقابتی دیگر از قبیل آلمان و روسیه از میان رفته و در صحنه مبارزه دو پهلوان نامی انگلیس و آمریکائی مشاهده میشوند که عبارتند از: روابال دوچ - شل (طروست (۱) انگلیس و هلندی) استاندارد داویل کمپانی (طروست آمریکائی) . باری بمحضی که کمپانی آمریکائی در صدد تحصیل امتیاز اراضی نفت خیز در خارجه بر آمد یک مانع غیر

(۱) طروست عبارتست از اتحاد و اجتماع چندین کمپانی که برای مقصود واحدی

تشکیل شده و میخواهند موضوع تجارت و یا صنعت خود را در یک ملک تبادله مالک

چندی منحصرأ در دست بگیرند .

منتظری برخوردار و آن این بود که : اغلب نواحی نفت خیز دنیا در تحت نظر و یا تصرف بریطانیای کبیر در آمده است . حتی معلوم شد که عده زیادی از شرکتهای نفتی آمریکای مرکزی و آمریکای جنوبی که ظاهراً از حیث ترکیب هیئت مدیره و ملیت کاملاً آمریکائی بنظر میامدند - در حقیقت شعباتی بودند از طروست انگلیسی - بطوریکه کمپانی آمریکائی با وجود سرمایه عظیمی که در دست داشت ابدأ بجلب آنها کامیابی حاصل نمود در خارج از آمریکا نیز کمپانی مزبور بخدم پیشرفت نمایانی نایل آمد . در شامات و بین النهرین و غیره راه نیافت و در ایران نیز میدانیم چه نتیجه گرفت .

گویند در سال ۱۲۹۸ یکی از نمایندگان طرفت آمریکائی که در شامات در صدد تجسسات نفتی بر آمده بود توقیف شد سفارت آمریکا در لندن اعتراض کرد . وزارت خارجه انگلیس جوابداد که شامات به تجسسات نفتی برای تمام ممالک دنیا مسدود است و از این نقطه نظر آمریکا و انگلیس در آن نواحی یکسان میباشند .

همچنین در بین النهرین نیز به کمپانی آمریکائی اظهار شد که امتیاز اراضی نفت خیزان مملکت بشرکت انگلیس انگلو و برشیان اوپل کمپانی (شرکت نفت جنوب) اعطاشده است بالاخره کمپانی آمریکائی مشاهده نمود که نه فقط از دخالت در شرکتها و مؤسسات نفتی موجوده محروم است - کلیه اراضی تازه کشف نفت - نیز در دنیا محکم بروی او بسته شده و هیچگونه دخالتی در آنها برای او میسر نیست

بر اثر این کشفیات بر افکار عمومی آمریکا مشهود افتاد که آمریکا در مقابل يك نقشه خطیری واقع شده که کلیه اراضی نفت خیز برویش مسدود است آنها در موقعی که بیش از هر وقت محتاج به نفت و متفرعات آن میباشند و چون بتصرف نفت نسبت بتولید آن در آمریکا فزونی یافته این نقشه در نظر ملت بیدار آمریکا بیشتر تهدید آمیز آمده

و باعث اعتراضات شدید از طرف مقامات رسمی و افکار عامه و مراکز صنعتی و تجاری گردید .

در اواخر اسفند ۱۲۹۹ بر حسب پیشنهاد سناتور هور - سنای آمریکا دولت را دعوت نمود که دائر باقدماتی که سایر دول برای مسدود کردن ثروت نفتی دنیا بروی آمریکا بعمل آورده اند « معجلا راپورتی تهیه و تقدیم دارد .

در نتیجه راپورت مزبور معلوم شد که دولت انگلیس برای منحصر نمودن منابع نفتی بخود تصمیمات ذیل را اتخاذ و بموقع اجرا گذارده است .

(۱) منع اتباع خارجه از تصرف و استخراج اراضی نفت خیز انگلستان و مستملکات انگلیس و ممالک تحت الحمايه آن

(۲) شرکت مستقیم دولت در صنعت نفت بوسیله اعطای سرمایه بشرکت های مهم نفتی و دخالت نمایندگان دولت در اداره امور انشراحنها

(۳) منع شرکتهای انگلیس از فروش منافع نفتی خود بشرکت هایی که تحت نظارت سرمایه داران خارجی هستند

(۴) صدور احکام مختلفه دائر بمنع انتقال سهام شرکتهای انگلیس بخارجه در تکمیل اقدامات فوق دولت انگلیس در اوایل اردی بهشت ۱۳۰۰

قرارداد معروف « سان زمو » را بادوات فرانسه منعقد میدارد . این قرارداد که در واقع باموافقت فرانسه اراضی نفت مملکتین انگلستان و

فرانسه و کلیه مستعمرات و ممالک تحت الحمايه و همچنین ممالک رومانی و آسیای صغیر و روسیه و بالاخره سایر ممالک را بانگلستان تسلیم می کرد

اثر غریبی در آمریکا نموده و در تاریخ اوایل مرداد ۱۳۰۰ به صورت « کتاب سفید » طبع و در مجلس شورای آن مملکت تحت مطالعه درآمد .

بموجب این قرارداد دولتین فرانسه و انگلیس متعهدند که به اتباع یکدیگر در تحصیل اسهام و اراضی نفت خیز رومانی مساعدت

نمایند و هر چه بدین ترتیب بدست آید بین مملکتین تقسیم شود . همین

اقدام را نیز باید نسبت بشام نواحی نفت روسیه بعمل آورند. دولت انگلیس متعهد است ۲۵ درصد محصول نفت بین‌النهرین را بقیمت عادلانه بفراشه بدهد و بادر صورت اعطای امتیاز نفت آن مملکت بیک شرکت خصوصی ۲۵ درصد از سهام انشراکت بفراشه تخصیص خواهد یافت - ولی شرکت در تحت نظارت انگلستان خواهد بود. دولت فرانسه امتیاز امتداد دولوله نفت و بیک راه آهن را در قسمتی از آسیای صغیر که در تحت حمایت و نفوذ آن دولت است بدولت انگلیس اعطا می نماید. این وسایل برای حمل نفت از ایران و بین‌النهرین بیک از بنادر سواحل شرقی بحر ایض بکار خواهند رفت. دولت انگلیس متعهد است که تسهیلات لازمه را برای حمل نفت از راه خلیج فارس فراهم آورد. دولتین متعهدند که در مستعمرات و ممالک تحت الحمايه و مناطق نفوذ خود مزایا و تسهیلاتی بشر کتهای فرانسه و انگلیس که بتحصیل امتیازانی موفق میشوند اعطا کنند

اقدامات فوق‌الذکر انگلستان در آمریکا افکار عامه را فوق‌العاده بیجان آورده و دولت آمریکا بر اثر این هیجان و بانکای آن افکار حالت بیطرفی خود را نسبت بمسئله نفت کنار گذاشته و برای استخراج ثروت نفتی دنیا و مخالفت با سیاست انگلستان بیک سلسله اقدامات شروع نمود و یکی از علل عمده روی کار آمدن جمهوری طلبان و ریاست جمهوری مسر هاردینگ همین سیاست جدید نفت بود.

هاردینگ در یکی از نظمهای انتخابی خود میگوید:

« درحالی که ما وقت خود را بدادن درس نوع پرستی به دنیا میگذرانیم ملل دیگر مخصوصاً بریتانیای کبیر بتصرف ثروتهای نفتی جهان که کلّه تسلط اقتصادی برعالم است مشغول بودند »

نکات برجسته این سیاست جدید آمریکا عبارتند از: اعمال نظریات کاملاً ملی در سیاست اقتصادی خود - عدم مداخله در کارهای

اروپا - عدم اعطای اعتبارات جدید بممالک اروپائی که بر اثر جنگ متزلزل شده‌اند - مراقبت در اجرای کامل طریقه « مونروء » هم در سیاست وهم در اقتصاد وغیره

برائر این نظریات و این سیاست جدید دولت آمریکادو یادداشت یکی بدولت انگلیس دراواخر آبان ۱۲۹۹ و دیگری بجامعه ملل در اواخر بهمن ۱۳۰۰ ارسال مشعر براینکه کلیه ممالک ذینفع بایستی دراستخراج و استفاده از منابع نفتی نواحی وممالکی که بموجب عهدنامه صلح بدولت مختلفه واگذار شده است مساوی الحقوق باشند و مقتضی نیست که ثروت های نفتی دنیا مخصوص ومنحصر شود بیک یاچند دولت معینی این یادداشت و یادداشت های بعد از آن باعث شد که قدری از بسط یدطروست انگلیس جلوگیری کرد. و جامعه ملل نیز وعده داد که بدون اطلاع امریکا نسبت باراضی نفت خیز ممالک تحت الحمايه ومستعمراتی که بموجب عهدنامه صلح بدولت اروپائی منتقل میشود تصمیمی اتخاذ ننماید. بااینحال باز مبارزه در کار بوده - طروست انگلیس « مائز خمس دور جیلد » پسرمدیر بانک روجیلد پاریس را برای تحصیل اراضی نفت و بدست آوردن سهام نفت کمپانیهای مختلفه به « ونزوئلا » اعزام و در صدد تحصیل امتیاز نفت « سوماترا » ازدولت هند برمی آید. و رقیب او یعنی طروست استاندارد هم اقداماتی نموده مخصوصاً نسبت به نفت « سوماترا » پیشنهاداتی بدولت هند کرده و ضمناً دولت امریکا نیز نسبت باعضای امتیاز نفت مزبور به کمپانی انگلیس وهند شدیداً اعتراض میکند و موجب اشکالاتی در این امر فراهم می آید.

این نکته نیز باید معلوم باشد که اخیراً تنها تحصیل اراضی نفت خیز مطمح نظر دور رقیب عمده نیست - بلکه هر يك سعی دارد که بازار فروش نفت را هم در ممالک مختلفه مخصوص خود نماید و بهمین

علت است که از قیمت نفت در دنیا کاسته و ممکن است که در نتیجه رقابت دو کمپانی بمیزانهای معتدل تری تنزل نماید .

رقابت و مبارزه دو کمپانی فوق الذکر هنوز هم نمیتوان گفت خاتمه یافته - ولی علائم در دست است که کمپانی های مزبور و دول متبوعه آنها که در سیاست نفت جداً و مستقیماً دخالت دارند - تا اندازه در پاره مسائل موافقت نظر حاصل نموده و اگر این رقابت به رفاقت مبدل شود - آنوقت معلوم نیست تکلیف مصرف کنندگان نفت در دنیا چه خواهد بود .

این رفاقت و موافقت دو طرفت تشکیل يك طرفت معظم عالمگیری خواهد داد که میتواند کلیه امور نفتی دنیا را در دست گرفته نفت و مفرعات آنرا بهر قیمت که میخواهد بفروشد و از تشکیل هر شرکت و کمپانی دیگری برای استخراج و استفاده از منابع نفتی جلوگیری کند و بالجمله ریشه حیات اقتصادی ممالک مصرف کننده نفت را در دست بگیرد و بدین وسیله بر آنها مسلط شود .

این پیش بینی و احتمال از آینده نفت موجب وحشت و اضطراب سایر ممالک شده و از حالا در صدد برآمده اند که برای حفظ منافع ملی خود در مقابل نظریات طرفت های فوق الذکر اقداماتی بعمل آورند و مجموع این اقدامات است که در کلیه ممالک مصرف کننده « سیاست نفت » را بوجود آورده که در همه جا از مسائل جاریه دوائی و ملی میباشد .

اینجاست که ما هم چشم خود را باید باتیه نفت خویش باز و آنچه از اراضی نفت خیز باقی مانده بیهوده از دست ندهیم که در آینده فوق العاده پشیمان خواهیم شد .